

ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: روستای میمند، شهرستان بابک)

الهه صفی جهانشاهی^۱، کبری طاهری^۲، مهدی خداداد^۳

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه حکیم سبزواری

^۲ دانشجوی دکترای تخصصی جغرافیا برنامه ریزی شهری دانشگاه تهران مرکزی

^۳ کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه گلستان

نویسنده مسئول: Elahejahanshahi51@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۹/۳۰ / تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۲/۲۰

چکیده

کیفیت زندگی مردم در نواحی روستایی به عوامل زیادی از جمله اشتغال، درآمد مناسب، دسترسی به خدماتی مانند آموزش و بهداشت، سلامت، محیط طبیعی، امنیت و انجمن‌های قوی وابسته است. در همین راستا پژوهش حاضر به بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی در بین روستاییان ساکن در روستای میمند از توابع شهرستان بابک پرداخته است. جامعه آماری پژوهش حاضر را، که از نوع مطالعه توصیفی-همبستگی است، سرپرستان خانوار روستای میمند تشکیل می‌دهند. به منظور تعیین تعداد نمونه‌ها با استفاده از فرمول کوکران با سطح اطمینان ۹۵ درصد (۰/۵ = p&q) و احتمال خطای (d= ۰/۰۷)، ۵۰ سرپرست خانوار به عنوان نمونه انتخاب گردید. ابزار تحقیق از نوع پرسشنامه محقق ساخته بوده که روایی آن با استفاده از نظرات کارشناسان و اساتید دانشگاهی و پایایی آن با انجام پیش‌آزمون و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ (۰/۰۸) مورد تأیید قرار گرفت. کلیه محاسبات آماری این پژوهش به وسیله نرم‌افزار SPSS انجام گرفت. در این ارتباط شاخص‌های کیفیت زندگی (متغیر وابسته) و میزان رضایت ساکنان روستا به عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد: کیفیت زندگی، واژه‌ای پیچیده در ارتباط با شرایط و وضعیت جمعیت در یک ناحیه یا روستا است. در بر گیرنده‌ی ابعاد روانی است که شاخص‌هایی همچون رضایت، شادمانی و امنیت را در بر می‌گیرد و در برخی موارد رضایت‌های اجتماعی نیز نامیده می‌شود توجه به مفهوم بُعد ذهنی، یکی از دیدگاه‌هایی است که در تحقیقات مربوط به کیفیت زندگی به کار برده می‌شود. این رویکرد که به رویکرد آمریکایی کیفیت زندگی معروف است در نتیجه بین همبستگی بین شاخص‌های اجتماعی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستا و مستقیمی (۰/۱۵) وجود دارد. از اینرو فرضیه تحقیق با ۹۵٪ اطمینان تأیید می‌شود.

کلیدواژه: شاخص‌های ذهنی، کیفیت زندگی روستایی، روستای میمند، شهرستان بابک.

مقدمه و بیان مسأله

۱۳۹۰: ۳۰). به عبارتی کیفیت زندگی به عنوان مفهومی برای نشان دادن میزان رضایت فرد از زندگی و معیاری برای تعیین رضایت و عدم رضایت افراد و گروه‌ها از ابعاد مختلف زندگی است. این ابعاد می‌تواند زمینه‌های تغذیه‌ای، آموزشی، بهداشت، امنیت و اوقات فراغت را شامل شود، از طرفی، دیگر امروزه در ادبیات برنامه ریزی توسعه مباحث کیفیت زندگی به عنوان یک اصل اساسی پیوسته مورد نظر برنامه ریزان و مدیران امر توسعه است (قالیباف و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۴). امروزه مسائل اقتصادی و اجتماعی (نظیر بیکاری، فقر، کمبود فرصت‌های شغلی، سطح پایین سواد و...) به عنوان مهم‌ترین معضلات کنونی جوامع روستایی محسوب می‌شوند (عیسی لو و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۰۸). توسعه

رشد شهری در قرن بیستم سهم جمعیت شهرنشین را به شدت افزایش داد و شهرنشینی را به شیوه غالب زندگی تبدیل کرد. اگر چه شهر و شهرنشینی خود یکی از مهم‌ترین شاخص‌های رفاه و توسعه اجتماعی و اقتصادی محسوب می‌شود، رشد شتابان آن می‌تواند سرانه برخورداری از بسیاری امکانات اجتماعی و اقتصادی را کاهش دهد و از این رو طریق پیامدهای آن به صورت کاهش سطح کیفیت زندگی در عرصه‌های مختلف شهری نمایان شود (شاهکوهی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۸۶). با توجه به توسعه و گسترش شهرها در کشورهای پیشرفته و رو به پیشرفت، مطالعات کیفیت زندگی به ابزار مهمی برای برنامه‌ریزی و مدیریت شهرهای پایدار و قابل زیست تبدیل شده است (حاتمی‌نژاد،

شاخص‌های ذهنی اندازه‌گیری می‌شود. کیفیت ذهنی زندگی به روش‌های مختلفی قابل اندازه‌گیری می‌باشد. در یکی از مهم‌ترین روش‌ها، کیفیت زندگی می‌تواند میزان تجمعی از سطح رضایت در قلمروهای مختلف زندگی باشد. بر اساس این روش زندگی به قلمروهای مختلفی تقسیم شده و ترکیب میزان رضایت حاصل از هر یک از قلمروها، کیفیت کلی زندگی را نشان می‌دهد (خادم‌الحسینی، ۱۳۸۹: ۵۰). شاخص‌های ذهنی برای اهداف برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری نسبت به شاخص‌های عینی ارجح‌تر است، زیرا این شاخص‌ها بازخوردهای ارزشمندی را برای برنامه‌ریزان و سیاستگذاران فراهم می‌کنند (Das, 2008: 298).

لینچ مدلی شامل هفت محور عملکردی که از نظر او کلیه محورهای اصلی کیفیت یک شهر را تشکیل می‌دهند به عنوان نسخه‌های جامع کیفیت شهر پیشنهاد می‌کند که عبارت‌اند از:

۱- سرزندگی:

تا چه اندازه شکل شهر حامی عملکردهای حیاتی، نیازهای بیولوژیکی و توانایی‌های انسانی بوده و چگونه بقای همه موجودات را ممکن می‌سازد، این یک معیار انسان‌محوری است.

۲- معنی‌دار بودن فرم و فضا:

یعنی این‌که شهر تا چه اندازه می‌تواند به وضوح درک شده، از نظر ذهنی قابل شناسایی باشد و ساکنین، آن را در زمان و مکان به تجسم درآورد و تا چه اندازه آن ساختار ذهنی با ارزش‌ها و مفاهیم جامعه در ارتباط است. یعنی انطباق محیط با توانایی‌های احساسی و ذهنی و ساختارهای فرهنگی را نشان می‌دهد.

۳- تناسب و سازگاری با الگوهای رفتاری:

یعنی این‌که شکل و ظرفیت فضاها، معابر و تجهیزات یک شهر تا چه اندازه با الگو و کمیت فعالیت‌هایی که مردم عادتاً به آن اشتغال دارد و یا اشتغال پیدا خواهند کرد منطبق است. یعنی کفایت بسترهای رفتاری شامل تطبیق‌پذیری آن‌ها با فعالیت‌های آتی است.

۴- دسترسی:

توانایی دسترسی به افراد، فعالیت‌ها، خدمات، اطلاعات و یا اماکن، شامل کمیت و تنوع عناصری که می‌توان به آن‌ها دسترسی پیدا کرد.

۵- نظارت و اختیار:

یعنی استفاده و دسترسی به فضاها، فعالیت‌ها، ایجاد، تعمیر، اصلاح و مدیریت آن‌ها تا چه اندازه توسط کسانی که از آن استفاده می‌کند و یا در آن‌ها زندگی می‌کند، صورت می‌گیرد.

۶- کارایی:

به مفهوم هزینه ایجاد و نگهداری شهر در هر سطح مورد نظر از محورهای محیطی فوق بر اساس هر چیز با ارزش دیگر است.

۷- عدالت: به معنی چگونگی توزیع سود و زیان محیطی بین افراد طبق اصول خاصی نظیر برابری، نیاز، ارزش ذاتی، قدرت پرداخت،

روستایی بهبود در همه ابعاد و جنبه‌های حیات انسانی است (عنایستانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۳). بهبود کیفیت زندگی در جوامع روستایی، هدف غایی برنامه‌ها و پروژه‌ها توسعه روستایی است. اما پیش‌شرط اصلی جهت دستیابی به این مهم، فراهم ساختن شرایط مناسب برای زندگی است که می‌تواند زمینه‌ساز ارتقای کیفیت زندگی در جوامع روستایی گردد (عیسی‌لو و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۰۸). بدین ترتیب روستای میمند با مشکل اصلی در شاخص‌های کیفیت زندگی روبرو می‌باشد که باید با ارائه راهکارها و پیشنهادهای در جهت حل مسائل آن چاره‌جویی کرد.

فرضیه‌های تحقیق

- ۱- بین شاخص‌های اقتصادی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستا رابطه‌ای وجود دارد.
- ۲- بین شاخص‌های اجتماعی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستا رابطه‌ای وجود دارد.
- ۳- بین شاخص‌های کالبدی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستا رابطه‌ای وجود دارد.

مبانی و پیشینه نظری پژوهش

شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی

شاخص‌های ذهنی منعکس‌کننده ارزیابی ذهنی افراد از زندگی می‌باشد، این ارزیابی با استفاده از اطلاعات افراد که وضعیت رفاهی خود را از طریق پرسش‌نامه‌های مختلف و سرشماری‌ها اظهار نموده‌اند به دست می‌آید. چنین شاخص‌هایی نشان‌دهنده شرایط کلی زندگی افراد و نحوه نگرش آنها به این شرایط بوده، و با جمع‌آوری و تحلیل آماری این شاخص‌ها می‌توان به ارزش‌های طبقات مختلف اجتماعی پی برد (CEMI, 1997: 131-152). شاخص‌های ذهنی بر اساس پاسخ‌های روانی مانند رضایت شغلی، خوشحالی میان دیگران و ... مورد سنجش قرار می‌گیرد (خوارزمی، ۱۳۸۳: ۴). واقعیت خیلی مهم این است که کیفیت نمی‌تواند تنها از طریق شرایط عینی تعیین شود، بلکه در نظر گرفتن بهزیستی ذهنی افراد نیز دارای اهمیت است. شاخص‌های عینی به تنهایی نمی‌تواند کیفیت واقعی زندگی را نمایش دهند، زیرا این شاخص‌ها دارای پایایی بالا، اما قابلیت اطمینان پایین در ارزیابی بهزیستی انسان هستند (Foo, 2000: 34). از جمله این شاخص‌ها عبارت‌اند از: رضایت از حمل و نقل عمومی، رضایت از روشنایی خیابان‌ها، رضایت از پاکیزگی خیابان‌ها، رضایت از کیفیت آب، رضایت از فضای سبز و پارک‌ها و ... است. کیفیت زندگی در ابعاد ذهنی، ادراک و ارزیابی افراد را از وضعیت زندگی خود منعکس می‌سازد و با استفاده از

(2003)، در تحقیقی تحت عنوان "تحلیلی بر کیفیت زندگی و توسعه روستایی: شواهدی از ویرجینیا" به این نتایج دست یافتند که یک سلسله مراتبی از متغیرهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی (حکومتی) در رضایت از کیفیت زندگی و توسعه مؤثر هستند. نتایج تجربی با پیش‌بینی‌کننده‌های تئوری همخوانی دارد و نشان می‌دهد که یک ارتباط معناداری میان رضایت از کیفیت زندگی و توسعه روستایی وجود دارد. بوکنیا و همکارانش (2005)، در تحلیل کیفیت زندگی مناطق روستایی غرب ویرجینیا، نشان دادند که بین کیفیت زندگی در مناطق روستایی با عوامل طبیعی، اجتماعی و اقتصادی و روانشناختی رابطه وجود دارد. مورو و همکاران^۶ (2008)، در پژوهشی با عنوان «رتبه بندی کیفیت زندگی با به کارگیری داده بهزیستی ذهنی در نواحی روستایی پاکستان»، ارتقای شاخص‌های کیفیت زندگی را در مناطق روستایی تابعی از بُعد خانوار، عضویت در تشکل‌های مدنی و مشارکت اجتماعی می‌داند. گرجیک^۷ و همکاران (2010)، به بررسی کیفیت-زندگی در مناطق روستایی کرواسی پرداخته و به این نتیجه رسیدند که فقدان فرصت‌های شغلی، محدودیت انتخاب حرفه، امکانات و درآمد پایین، خدمات اجتماعی، بهداشتی و درمانی ضعیف باعث کاهش کیفیت زندگی شده‌است. ملکا^۸ (2011)، در تحقیق خود متوجه شد که سطح اجتماعی و اقتصادی و محیط‌زیست زندگی عامل‌های مهمی برای ارزیابی کیفیت زندگی بودند. پورطاهری و همکاران (۱۳۹۰)، در پژوهشی با هدف کیفیت زندگی در نواحی روستایی دهستان خاوه شمالی استان لرستان را ارزیابی و به این نتیجه رسیدند که کیفیت شاخص‌های آموزش، محیط‌مسکونی، محیط‌فیزیکی، و نیز درآمد و اشتغال پایین‌تر از حد متوسط و شاخص‌های کیفیت سلامت، امنیت و کیفیت کالبدی در حد متوسط ارزیابی شده‌اند. یافته‌های پژوهش احمدوند و همکاران (۱۳۹۱)، در رابطه با کیفیت زندگی مناطق روستایی شهرستان بویراحمد نشان داد که اکثر روستاییان دارای کیفیت زندگی در حد متوسطی بوده و سه متغیر تعداد اعضای خانوار، اراضی تحت مالکیت و رفاه اجتماعی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت زندگی روستاییان این منطقه می‌باشند. بریمانی و بلوچی (۱۳۹۲)، در پژوهشی به ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی با استفاده از سامانه‌های هوشمند (منطق‌فازی)، دهستان مهبان شهرستان نیک-شهر پرداخته و نتایج حاکی از آن است که، کیفیت زندگی عینی در دهستان مهبان در طیفی از نامطلوب تا نسبتاً مطلوب قرار می‌گیرد. سوری و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی به تحلیل اکتشافی ابعاد اجتماعی-اقتصادی کیفیت زندگی کارکنان روستایی واحدهای پرورش ماهی در شهرستان سلسله، اقدام کرده و نتایج نشان داد که بُعد

تلاش، کمک بالقوه و یا قدرت، عدالت معیاری است که عایدی بین افراد را متعادل می‌کند (لینچ، ۱۳۷۶: ۱۵۲). برنامه‌ریزان و طراحان معمولاً دارای نقطه نظرهای خاص خود در مورد شهرها بوده و مجموعه‌ای مشخص از ارزش‌ها را درباره کیفیت شهر قائل هست می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- شهر باید دارای شهریت باشد. تنوع بداعت، خوش منظری و سطح زیادی از ارتباط متقابل از خصوصیات آن است؛
- شهر باید نمایانگر جامعه و ماهیت جهان بوده و آن را تقویت کند؛
- نظم، وضوح و بیان عملکرد موجود از اصولی‌ترین معیارها هستند. شخص از وجود تدابیر جاذب، عظیم، پیچیده و فنی در شهر احساس شادی می‌کند؛
- تمرکز درست طراحی شهری و تدارک و نگهداری مؤثر خدمات و تسهیلات؛
- شهر اصولاً یک نظام اداره شده در حال حرکت است. مهم‌ترین عناصر آن عبارت‌اند از: بازار، عملکردهای نهادی، شبکه ارتباطات، تغییر فضایی و فرآیند تصمیم‌گیری؛
- شهر وسیله تأمین سود و یا قدرت است. بر این اساس شهر صحنه رقابت، تخصص، بهره‌برداری و تقسیم منابع است (خادمی و دیگران، ۱۳۸۹: ۶۶-۶۵).

یکی از چالش‌های مهم جوامع روستایی سطح پایین کیفیت زندگی است که اندیشه بسیاری از صاحب‌نظران توسعه روستایی را به خود جلب کرده است (بوستانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۶۹). در همین راستا، کاجلیرو^۲ معتقد است: کیفیت زندگی در نواحی روستایی به عواملی چون کیفیت محیط‌زیست روستایی، امنیت درآمد، امکانات و خدمات، شبکه‌های اجتماعی و فعالیت‌های امرار معاش بستگی دارد (Cagliero et al, 2011: 5). مطالعه ادبیات کیفیت زندگی نشان می‌دهد این مفهوم بر دو موضوع تمرکز دارد: رفاه شخصی و کیفیت زندگی که رفاه شخصی به فرد مرتبط است و کیفیت زندگی با محیط ارتباط دارد (Baycan-Levent, & Nijkamp, 2006: 269-281). در زمینه سنجش کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی تاکنون مطالعات گسترده‌ای صورت گرفته‌است که از مهم‌ترین آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

آلن^۳ و همکاران (2002)، در پژوهشی به بررسی کیفیت زندگی در نواحی روستایی نبراسکا پرداختند و نشان دادند که بین مکان‌گزینی روستا و عضویت در تشکل‌های مردمی، پتانسیل طبیعی، الگوی مصرف خانوار و وضعیت مسکن و بهبود شاخص‌های کیفیت زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد (حیدری‌ساربان، ۱۳۹۳: ۱۳۴). بوکیا و همکاران^۴

6 Moro & et al
7 Grgic
8 Malkoc

2 Cagliero
3 Allen
4 Bukenya et al
5 Bukenya

در نهایت با تأکید با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

معرفی محدوده مورد مطالعه

میمند، یک روستا از توابع بخش مرکزی شهرستان شهربابک-کرمان است. این روستای شگفت‌انگیز در ۳۰ کیلومتری شهر شهربابک قرار دارد. میمند با تاریخ ۸۰۰۰ تا ۱۲۰۰۰ سال در ۳۸ کیلومتری شمال‌شرقی شهرستان شهربابک در عرض ۳۰ درجه و ۱۶ دقیقه و طول ۵۵ درجه و ۲۵ دقیقه قرار دارد. ارتفاع آن از سطح دریا ۲۲۴۰ متر و وسعت آن ۴۲۰ کیلومترمربع است این روستا بین شهرهای شهربابک، سیرجان، رفسنجان و انار قرار دارد. میمند در دهستان میمند، در شهرستان شهربابک و در استان کرمان واقع شده است. باران سالیانه آن ۱۸۵ میلیمتر است. روستای میمند واقع در شهرستان شهربابک در استان کرمان تنها یک نمونه از این جاذبه‌های گردشگری است. این روستای باستانی که با شماره ۴۱۳۵ در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده، از معدود موارد معماری صخره‌ای است که به شکلی گسترده در تمامی ساختار روستا استفاده شده است. نمونه‌های معماری صخره‌ای هرچند که در دیگر کشورها نیز به طور محدودی به چشم می‌خورد، اما هیچ‌کدام جاذبه‌های فرهنگی، تاریخی و گردشگری میمند را ندارند. به‌عنوان نمونه مهم‌ترین شاخصه این روستا در مقایسه با مواردی چون دهکده کاپادوکیه ترکیه مسکونی بودن واحدهای صخره‌ای میمند است که این خصوصیت در سایت‌های مشابه میمند کم‌تر به چشم می‌خورد؛ به عبارت دیگر زندگی هنوز معنای خود را در میمند از دست نداده است (<https://fa.wikipedia.org>).

یافته‌های تحقیق

آزمون فرضیات

اثبات فرضیه اول: بین شاخص‌های اقتصادی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستا رابطه‌ای وجود دارد. با توجه به نتایج جدول (۲-)، سطوح معناداری آزمون برای تمامی شاخص‌های اقتصادی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستای میمند کمتر از مقدار سطح معناداری $\alpha=0/05$ می‌باشد. در نتیجه فرضیه مبنی بر وجود رابطه مستقیم و معنادار بین هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده در ارتباط با شاخص‌های اقتصادی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان با اطمینان ۹۵٪ تایید می‌شود. به لحاظ اثبات رابطه مستقیم بین آن‌ها می‌توان گفت از دیدگاه ساکنین با افزایش میزان هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده در ارتباط با افزایش بعد شاخص‌های اقتصادی کیفیت زندگی (۰/۳۵) میزان رضایت ساکنان افزایش خواهد یافت.

اجتماعی کیفیت‌زندگی بیشتر از بُعد اقتصادی پایداری دارد. دربان آستانه و محمودی (۱۳۹۵)، در پژوهشی به ارزیابی کیفیت زندگی در روستا- شهر جدید بانوره از توابع استان کرمانشاه پرداخته و نتایج بیانگر این بود که کیفیت زندگی در سکونتگاه مورد مطالعه در بُعد کالبدی- فضایی برابر ۱،۵۲۳، زیست‌محیطی برابر ۱،۹۰۶، اقتصادی برابر ۱،۹۱۶ و در بُعد اجتماعی- فرهنگی برابر ۱،۹۵۲ در بازه طیف لیکرت (صفر تا چهار) می‌باشد. در مجموع نتایج نشان می‌دهد تبدیل روستا به شهر مزایای متعددی برای ساکنان به خصوص در ابعاد اقتصادی، ارائه برخی خدمات اجتماعی و کالبدی داشته است اما به تبع آن حجم گسترده‌ای از پیامدهای منفی به ساکنان تحمیل شده و از طرفی به دلیل انتظارات بالای ساکنان، به اعتقاد پاسخ‌گویان، در مجموع تبدیل روستا به شهر باعث افزایش کیفیت زندگی ساکنان روستا شهر جدید نشده است. قادرمرزی و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهشی به توزیع فضایی کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان روانسر پرداختند و نتایج کلی پژوهش نشان داد سطح کیفیت زندگی در محدوده مورد مطالعه پایین‌تر از حد متوسط بوده و بین دهستان‌های مورد مطالعه از نظر عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی تفاوت معناداری در سطح ۹۵ درصد اطمینان وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد مناطق روستایی دهستان‌های قوری قلعه، زال‌آب و حسن آباد دارای بیشترین میانگین رتبه‌ای به لحاظ وضعیت کیفیت زندگی، روستاهای دهستان‌های دولت آباد و منصورآقایی دارای کمترین میانگین رتبه‌ای و نیز روستاهای دهستان بدر در وضعیت بینابین قرار گرفته‌اند. همچنین نتایج بررسی همبستگی بین کیفیت زندگی روستائیان شهرستان روانسر با متغیرهای مستقل پژوهش نشان داد، سه متغیر نوع شغل، سطح درآمد و تعداد افراد خانوار (بُعد خانوار)، دارای رابطه معناداری با متغیر وابسته پژوهش بوده‌اند. در این میان همبستگی بین کیفیت زندگی و دو متغیر نوع شغل و سطح درآمد مثبت بوده و همبستگی کیفیت زندگی با متغیر تعداد افراد خانوار (بُعد خانوار) منفی بوده است.

مواد و روش تحقیق

روش تحقیق

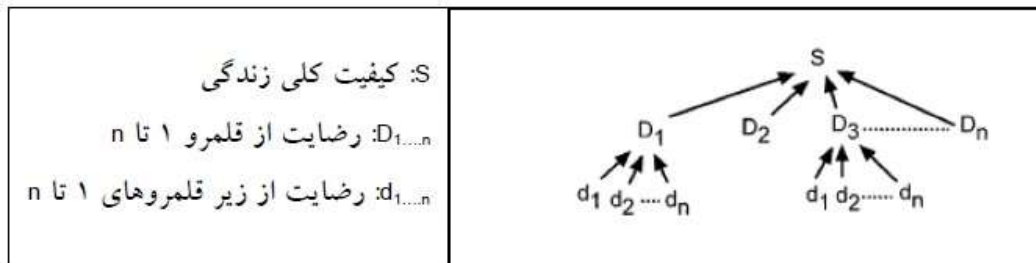
روش تحقیق در مقاله‌ی حاضر از نوع توصیفی- تحلیلی می‌باشد و نوع هدف کاربردی است که با بهره‌گیری از مطالعات داخلی و خارجی و منابع معتبر کتابخانه‌ای و اسنادی و مطالعات میدانی و جمع‌آوری پرسشنامه که جامعه‌ی آماری کلیه‌ی خانوارهای ساکن روستای میمند است که ۵۰ نفر به صورت تصادفی مورد پرسش قرار گرفته است و محاسبه‌ی آلفای کرونباخ ۰/۸. محاسبه شده است. در این ارتباط شاخص‌های کیفیت زندگی (متغیر وابسته) و میزان رضایت ساکنان روستا به‌عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده است و

میزان همبستگی دو متغیر با ضریب همبستگی پیرسن محاسبه شود که نتایج آن در جدول شماره ۴ ارائه شده است. با توجه به جدول (۴-۳) و سطح معناداری آزمون (۰/۰۴) است و چون کمتر از مقدار سطح معناداری ۰/۰۵ می باشد. نتیجه می شود که بین شاخص های کالبدی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستای میمند همبستگی بسیار ضعیف و مستقیمی (۰/۱۱) وجود دارد. نتایج حاصل از پیش بینی میزان همبستگی بین شاخص های کالبدی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستای میمند بسیار ضعیف و مستقیمی (۰/۱۱) وجود دارد.

اثبات فرضیه دوم: بین شاخص های اجتماعی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستا رابطه ای وجود دارد. با توجه به جدول (۳-۳) سطح معناداری آزمون برابر ۰/۰۰۴ است و چون کمتر از سطح معناداری $\alpha=0/05$ می باشد. در نتیجه بین همبستگی بین شاخص های اجتماعی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستا و مستقیمی (۰/۱۵) وجود دارد. از اینرو فرضیه تحقیق با ۹۵٪ اطمینان تایید می شود.

اثبات فرضیه سوم: بین شاخص های کالبدی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستا رابطه ای وجود دارد. به این منظور باید

شکل ۱: کیفیت ذهنی زندگی به عنوان ترکیبی از مؤلفه های رضایت در قلمروهای مختلف زندگی (منبع : Pacione , 2003: 24)



جدول ۱: معیارها و شاخص های کیفیت زندگی در عرصه های مختلف نظری و عملی منبع: (کوکبی و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۰)

محقق یا مورد مطالعه	شاخص ها و معیارهای به کار گرفته شهری
Lui, (1976)	۱- آب و هوا ۲- مسکن ۳- بهداشت عمومی و محیطی ۴- جنایت ۵- حمل و نقل ۶- آموزش ۷- هنر ۸- تفریح ۹- اقتصاد
Blomqital et al,(1388) Slover and Leven(1992)	۱- میزان بارندگی ۲- میزان رطوبت ۳- درجه حرارت روزهای گرم ۴- درجه حرارت روزهای سرد ۵- سرعت باد ۶- گرمای فتاب ۷- ساحل ۸- جنایات وحشیانه ۹- سرانه معلم به دانشجو ۱۰- دامنه دید ۱۱- مشارکت موقتی ۱۲- تخلیه فاضلاب ۱۳- محل دفن زباله ۱۴- مکان های با سرمایه بالا ۱۵- مکان های برداشت، ذخیره و دفع زباله
Ruffian, (1993)	۱- ایمنی عمومی ۲- هزینه غذا ۳- فضای زندگی ۴- استاندارد مسکن ۵- ارتباطات ۶- آموزش ۷- سلامت عمومی ۸- صلح و آموزش ۹- جریان ترافیک ۱۰- تمیزی هوا
Human Dev index (UNDP, 1994)	۱- زندگی مورد انتظار ۲- میزان بی سواد بزرگسالان ۳- متوسط قدرت خرید
Physical Qol index (ICQOL, 1996)	۱- مرگ و میر کودکان ۲- زندگی مورد انتظار ۳- میزان بی سواد بزرگسالان
Protussenko, (1997)	۱- درآمد ماهیانه هر فرد ۲- توزیع درآمد ۳- هزینه ماهیانه غذا
کمیته بحران جمعیت، (۱۳۸۰)	تأکید بر شاخص های اجتماعی: ۱- امنیت عمومی ۲- هزینه خوراکی ۳- فضای مسکونی ۴- ارتباطات ۵- آموزش عمومی ۶- بهداشت همگانی ۷- آرامش عمومی ۸- حمل و نقل شهری ۹- هوای سالم



شکل ۲- روستای میمند منبع (<http://visitmeymand.ir>)

جدول ۲- ضریب همبستگی پیرسن بین شاخص های اقتصادی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستای میمند (منبع : محاسبات نگارندگان ، ۱۳۹۶)

نتیجه	Sig سطح معناداری	r مقدار همبستگی	بین شاخص های اقتصادی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستای میمند
مثبت و معنادار	۰/۰۰۰	۰/۳۵۰	

جدول ۳- ضریب همبستگی اسپیرمن بین شاخص های اجتماعی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستای میمند (منبع : محاسبات نگارندگان ، ۱۳۹۶)

Sig سطح معناداری	r مقدار همبستگی	تعداد داده ها	شاخص های اجتماعی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستای میمند
۰/۰۰۴	۰/۱۴۷	۳۸۴	

جدول ۴- ضریب همبستگی پیرسون بین شاخص های کالبدی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستای میمند (منبع : محاسبات نگارندگان ، ۱۳۹۶)

سطح معناداری	مقدار همبستگی	تعداد داده ها	بین شاخص های کالبدی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستا
۰/۰۴۲	۰/۱۰۶	۳۸۴	

جمع بندی و نتیجه گیری

کیفیت زندگی، مفهومی پیچیده و چندبُعدی است که تحت تأثیر مولفه‌هایی چون زمان و مکان، ارزش‌های فردی و اجتماعی قرار داد و از این رو معمای گوناگونی برای افراد و گروهی مختلف بر آن مترتب است برخی آن را به عنوان قابلیت زیست‌پذیری یک ناحیه، برخی دیگر به‌عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی، رضایت مندی و مواردی از این دست تعبیر کرده‌اند. بنابراین کیفیت زندگی، واژه‌ای پیچیده در ارتباط با شرایط و وضعیت جمعیت در یک ناحیه یا روستا است. در برگیرنده‌ی ابعاد روانی است که شاخص‌هایی همچون رضایت، شادمانی و امنیت را در بر می‌گیرد و در برخی موارد رضایت‌های اجتماعی نیز نامیده می‌شود توجه به مفهوم بعد ذهنی، یکی از دیدگاه‌هایی است که در تحقیقات مربوط به کیفیت زندگی به کار برده می‌شود. این رویکرد که به رویکرد آمریکایی کیفیت زندگی معروف است. در همین راستا پژوهش حاضر به بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی در بین روستاییان ساکن در روستای میمند از توابع شهرستان بابک پرداخته است. جامعه آماری پژوهش حاضر را، که از نوع مطالعه توصیفی-همبستگی است، سرپرستان خانوار روستای میمند تشکیل می‌دهند. به‌منظور تعیین تعداد نمونه‌ها با استفاده از فرمول کوکران با سطح اطمینان ۹۵ درصد ($p \& q = 0/5$) و احتمال خطای ($d = 0/07$)، ۵۰ سرپرست خانوار به‌عنوان نمونه انتخاب گردید. ابزار تحقیق از نوع پرسشنامه محقق ساخته بوده که روایی آن با استفاده از نظرات کارشناسان و اساتید دانشگاهی و پایایی آن با انجام پیش‌آزمون و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ($0/08$) مورد تأیید قرار گرفت. کلیه محاسبات آماری این پژوهش به وسیله نرم‌افزار SPSS انجام گرفت. در این ارتباط شاخص‌های کیفیت زندگی (متغیر وابسته) و میزان رضایت ساکنان روستا به‌عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده است. در نتیجه فرضیه مبنی بر وجود رابطه مستقیم و معنادار بین هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده در ارتباط با شاخص‌های اقتصادی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان با اطمینان ۹۵٪ تأیید می‌شود. به لحاظ اثبات رابطه مستقیم بین آن‌ها می‌توان گفت از دیدگاه ساکنین با افزایش میزان هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده در ارتباط با افزایش بُعد شاخص‌های اقتصادی کیفیت زندگی ($0/35$) میزان با میزان رضایت ساکنان افزایش خواهد یافت. در نتیجه بین همبستگی بین شاخص‌های اجتماعی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستا و مستقیمی ($0/15$) وجود دارد. از اینرو فرضیه تحقیق با 95% اطمینان تأیید می‌شود. نتیجه می‌شود که بین شاخص‌های کالبدی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستای میمند همبستگی بسیار ضعیف و مستقیمی ($0/11$) وجود دارد. نتایج حاصل از پیش‌بینی میزان همبستگی بین شاخص‌های کالبدی کیفیت زندگی با میزان رضایت ساکنان روستای میمند بسیار ضعیف و مستقیمی ($0/11$) وجود دارد.

منابع:

احمدوند، مصطفی، هدایتی‌نیا، سعید، عبداللهی، خسرو (۱۳۹۱)، «بررسی تأثیر رفاه و سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی در مناطق روستایی شهرستان بوبر احمد»، پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، شماره دو، صص: ۸۹-۱۱۲.

بریمانی، فرامرز و بلوچی، عثمان (۱۳۹۲)، «ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی با استفاده از سامانه‌های هوشمند (منطق فازی)» (مطالعه موردی: دهستان مهبان شهرستان نیک‌شهر)، پژوهش‌های روستایی، دوره چهارم، شماره سه، پاییز.

بوستانی، داریوش، ابتکاری، محمدحسین، محمدپور، احمد (۱۳۹۱)، «ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی در نواحی روستایی کشور»، فصلنامه راهبرد اجتماعی و فرهنگی، سال اول، شماره چهارم، صص: ۱۶۷-۱۹۵.

پورطاهری، مهدی، رکن‌الدین‌افتخاری، عبدالرضا و فتاحی، احداالله (۱۳۹۰)، «ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان خاوه-شمالی، استان لرستان)»، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۶، صص: ۱۳-۳۱.

حاتمی‌نژاد، حسین (۱۳۹۰)، تحلیل فضایی از شاخص‌های کیفیت زندگی در تهران، مجله جغرافیای انسانی، شماره ۴.

حیدری‌ساربان، وکیل (۱۳۹۳)، «سنجش و اولویت‌بندی مناطق روستایی بر حسب سطوح کیفیت زندگی شهرستان مشگین شهر»، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی سال چهاردهم، شماره ۳۳، صص: ۱۵۲-۱۳۱.

خادم‌الحسینی، احمد، حسین، منصوریان، محمد حسین، ستاری (۱۳۸۹)، سنجش کیفیت ذهنی زندگی در نواحی شهری (شهر نورآباد لرستان)، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، سال اول، شماره ۳، صص: ۴۵-۶۰.

خادمی، امیر حسین، جوکار سرهنگی، عیسی (۱۳۹۲)، ارزیابی کیفیت زندگی شهری، مطالعه‌ی موردی: بافت فرسوده شهر آمل، فصلنامه توسعه‌ی شهری، شماره ۲.

خواجه شاهکوهی، علیرضا؛ مهدوی، شهرام، سوری، فرشاد، صمدی، رضا (۱۳۹۱)، ارزیابی و سنجش شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی شهری، مطالعه موردی: شهر کاشان، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۳۰، پاییز و زمستان.

دریان آستانه، علیرضا و محمودی، منیژه (۱۳۹۵)، ارزیابی کیفیت زندگی در روستا- شهرهای جدید مطالعه موردی: شهر بانوره، فصلنامه جغرافیا و توسعه، دوره ۱۴، شماره ۴۲، بهار، صص: ۲۱۸-۱۹۹.

صفایی‌پور، مسعود و احمدی، زهرا (۱۳۹۳)، ارزیابی و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی در منطقه ۴ شهر اهواز، فصلنامه توسعه اجتماعی، دوره ۹، شماره ۲.

طالب، مهدی؛ سوری، فرشاد، تاجبخش، غلامرضا، یوسفوند، سامان (۱۳۹۳)، «تحلیل اکتشافی ابعاد اجتماعی- اقتصادی کیفیت زندگی کارکنان روستایی واحدهای پرورش ماهی (موردپژوهی: کارکنان روستایی واحدهای پرورش ماهی شهرستان سلسله)»، مجله علمی- پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)، سال چهارم، شماره اول (پیاپی ۱۲)، بهار، صص: ۸۶-۶۵.

عنابستانی، علی‌اکبر، روستا، مجتبی، آوریده، اصغر، صیادی‌آبگلی، محمد (۱۳۹۳)، «مقایسه تطبیقی سطح برخورداری سکونتگاه‌های روستایی با استفاده از مدل ضریب ویژگی و مورپس (مطالعه موردی: بخش میمند- شهرستان فیروزآباد)»، فصل‌نامه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری چشم‌انداز زاگرس، سال ششم، شماره ۱۹.

- Baycan-Levent, T. & Nijkamp, P., (2006), Quality of Urban Life: a Taxonomic Perspective. *Journal of Studies in Regional Science*. Vol. 36. No. 2, Pp. 269-281.
- Bukenya, James Obadiah; Gebremedhin, Tesfa G.; and Schaeffer, Peter ., (2003), Analysis of quality of life: rural development: evidence from West Virginia data. *Growth and Change*. No. 34.
- Bukenya, J., Gebremedh, T. F., and Schaffer, P., (2005), Analysis of quality of life rural development: evidence from West Virginia Data, *Growth and Change*, Vol (8), No. 34. p. 25.
- Cagliero, R, Cristiano S., Pierangeli F., Tarangioli., S., (2011), Evaluating the Improvement of Quality of Life in Rural Areas, Ancona – 122nd EAAE Seminar, Evidence-Based Agricultural and Rural Policy Making: 1-15.
- Das, D. (2008), Urban Quality of Life: A case study of Guwahati, *Social Indicators Research*, 88.
- Grgic, I.; Zimbrek, T.; Tratnik, M.; Markovina, J. & Juracak, J., (2010), Quality of Life in Rural Areas of Croatia: To Stay or to Leave?. *African Journal of Agricultural Research*. Vol. 5. Issue 8, Pp. 653-660.
- Malkoc, A., (2011), Quality of Life And Subjective Well-Being In Undergraduate Students, *Procedia Social And Behavioral Sciences*, 15: 2843-2847.
- Moro, M., Bereton, F., Ferreiran, S. and Clich, Y., (2008), Ranking quality of life using subjective well-being data in the rural area of Pakistan, *ecological Economies*, Vol(65), No. 3, pp. 448-450.
- <http://visitmeymand.ir>
<https://fa.wikipedia.org>

- عیسی لو، علی اصغر، بیات، مصطفی و بهرامی، عبدالعلی (۱۳۹۲)، «انگاره زیست پذیری رهیافتی نوین جهت ارتقای کیفیت زندگی در جوامع روستایی (مطالعه موردی: شهرستان قم، بخش کهک)»، فصلنامه مسکن و محیط، شماره ۱۴۶، تابستان.
- غفاری، غلامرضا، امیدی، رضا (۱۳۸۸)، کیفیت زندگی، اخص توسعه توسعه اجتماعی، تهران: نشر شیرازه.
- قادرمرزی، حامد؛ جمینی، داوود و جمشیدی، علیرضا (۱۳۹۵)، وزیع فضایی کیفیت زندگی در سکونتگاه های روستایی شهرستان روانسر، فصلنامه مسکن و محیط روستا، دوره ۳۵، شماره ۱۵۵، صص ۹۳-۱۰۸.
- قالیباف، محمد باقر، روستایی، مجتبی، رمضان زاده لسبویی، مهدی، طاهری، محمد رضا، (۱۳۹۰)، ارزیابی کیفیت زندگی شهری، فصلنامه علمی پژوهشی انجمن جغرافیای ایران، دوره جدید، سال نهم، شماره ۳۱.
- گلکار، کورش (۱۳۷۹)، مؤلفه های سازنده کیفیت طراحی شهری، نشریه علمی پژوهش های صفا، شماره ۳۲، صص ۳۸-۶۵.
- لینچ، کوین (۱۳۷۶)، تئوری شکل خوب شهر، ترجمه حسین بحرینی، انتشارات دانشگاه تهران.
- مزیدی، صفرزاده و منصوری (۱۳۹۰)، شناسایی و رتبه بندی عوامل موثر بر کاربری اراضی مسکونی با استفاده از تکنیک MCDM مطالعه ی موردی شهر یاسوج، فصلنامه جغرافیا و توسعه، شماره ۲۱
- مهندسین مشاور آمود، (۱۳۸۳)، طرح توسعه، عمران و حوزه نفوذ شهر یاسوج، جلد دوم.